

КЛЮЧОВА ТЕМА¹

Стаття 14

Гендерна рівність

(Останнє оновлення: 31.08.2024)

Вступ

На сьогодні просування гендерної рівності є основним завданням Держав-учасниць Ради Європи («*Константін Маркін проти Росії*» (*Konstantin Markin v. Russia*) [ВП], 2012, § 127 і «*Юрчич проти Хорватії*» (*Jurčić v. Croatia*), 2021, § 65). Принцип гендерної рівності знаходить основне обґрунтування у статті 14 Конвенції, в якій йдеться про заборону дискримінації за ознакою статі.

Стислий вигляд зобов'язань Держав (щодо захисту)

Відмінність у ставленні, яка становить дискримінацію:

- Загалом для того, щоб відмінність у ставленні за ознакою статі можна було вважати сумісною з Конвенцією, потрібні дуже вагомі причини («*Абдулазіз, Кабалез і Балкандалі проти Сполученого Королівства*» (*Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom*), 1985, § 78; «*Бургарц проти Швейцарії*» (*Burghartz v. Switzerland*), 1994, § 27; «*Шулер-Цграттен проти Швейцарії*» (*Schuler-Zgraggen v. Switzerland*), 1993, § 67; «*Константін Маркін проти Росії*» (*Konstantin Markin v. Russia*) [ВП], 2012, § 127; «*Дж.Д. та А. проти Сполученого Королівства*» (*J.D. and A. v. the United Kingdom*), 2019, § 89; «*Напотнік проти Румунії*» (*Napotnik v. Romania*), 2020, § 75; «*Юрчич проти Хорватії*» (*Jurčić v. Croatia*), 2021, § 65).
- Різниця в поводженні з причини вагітності становитиме пряму дискримінацію за ознакою статі, якщо не була об'єктивно виправданою («*Напотнік проти Румунії*» (*Napotnik v. Romania*), 2020, § 77; «*Юрчич проти Хорватії*» (*Jurčić v. Croatia*), 2021, § 69).
- Суд використовував підхід «явно без розумних підстав» лише в контексті статті 14 у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції в обставинах, коли стверджувана відмінність у ставленні впливала із заходів перехідного характеру, метою яких було усунення нерівності, що склалася з історичних причин («*Стек та інші проти Сполученого Королівства*» (*Stec and Others v. the United Kingdom*) [ВП], 2006, §§ 61-66; «*Ранкі та Вайт проти Сполученого Королівства*» (*Runkee and White v. the United Kingdom*), 2007, §§ 40-41; і «*Британське благодійне товариство гуркхів та інші проти Сполученого Королівства*» (*British Gurkha Welfare Society and Others v. the United Kingdom*), 2016, § 81).

¹ Підготовлено Секретаріатом Суду за участі відділу з питань гендерної рівності (DG II) Ради Європи. Не покладає зобов'язань на Суд.

Цей переклад опубліковано за домовленістю з Радою Європи, Європейським судом з прав людини та Верховним Судом (Україна) і виконано бюро перекладів «Профпереклад».

- Посилання на традиції, загальні припущення, переважні соціальні установки або фінансові інтереси в певній країні не є достатнім обґрунтуванням відмінності у ставленні за ознакою статі («*Константін Маркін проти Росії*» (*Konstantin Markin v. Russia*) [ВП], 2012, § 127; «*Юнал Текелі проти Туреччини*» (*Ünal Tekeli v. Turkey*), 2004, § 63; «*Юрчич проти Хорватії*» (*Jurčić v. Croatia*), 2021, §§ 73 і 84; «*Леон Мадрид проти Іспанії*» (*León Madrid v. Spain*), 2021, § 66; «*Беелер проти Швейцарії*» (*Beeler v. Switzerland*) [ВП], 2022, § 110; «*Нуркан Байрактар проти Туреччини*» (*Nurcan Bayraktar v. Türkiye*), 2023, § 74).
- Стереотипне розуміння сім'ї, в якій обов'язково мають бути двоє законних батьків, не може становити достатнє виправдання різного поводження («*Йочева і Ганева проти Болгарії*» (*Yocheva and Ganeva v. Bulgaria*), 2021, § 116).

Позитивні заходи:

- У деяких обставинах відсутність спроб усунути нерівність шляхом відмінності у ставленні може як така спричинити порушення статті 14 («*Стек та інші проти Сполученого Королівства*» (*Stec and Others v. the United Kingdom*) [ВП], 2006, § 51).
- Як наслідок, відмінність у ставленні до чоловіків та жінок є прийнятною, якщо вона є формою позитивного заходу, спрямованого на усунення фактичної нерівності між двома статями («*Стек та інші проти Сполученого Королівства*» (*Stec and Others v. the United Kingdom*) [ВП], 2006, § 61; «*Андрле проти Чеської Республіки*» (*Andrle v. the Czech Republic*), 2011, § 60).
- Заходи, спрямовані на усунення невідгідного становища жінок у суспільстві, можуть лишатися розумно та об'єктивно виправданими на цій підставі доти, доки соціально-економічні зміни не усунуть потребу в особливому ставленні до жінок («*Стек та інші проти Сполученого Королівства*» (*Stec and Others v. the United Kingdom*) [ВП], 2006, § 66; «*Андрле проти Чеської Республіки*» (*Andrle v. the Czech Republic*), 2011, § 60).

Позитивні зобов'язання у справах про домашнє насильство:

- Домашнє насильство є формою насильства за ознакою статі, яке, у свою чергу, є формою дискримінації жінок («*Оруз проти Туреччини*» (*Oruz v. Turkey*), 2009, §§ 184-191; «*Халіме Килич проти Туреччини*» (*Halime Kılıç v. Turkey*), 2016, § 113; «*М.Г. проти Туреччини*» (*M.G. v. Turkey*), 2016, § 115).
- Недотримання, навіть неумисне, Державою свого зобов'язання захистити жінок від домашнього насильства може становити порушення їхнього права на рівний їх захист законом («*Талпіс проти Італії*» (*Talpis v. Italy*), 2017, § 141; «*Оруз проти Туреччини*» (*Oruz v. Turkey*), 2009, § 191; «*Єретія проти Республіки Молдова*» (*Eretia v. the Republic of Moldova*), 2013, § 85; «*Т.М. і К.М. проти Республіки Молдова*» (*T.M. and C.M. v. the Republic of Moldova*), 2014, § 57).
- На підставі неприйняття законодавства щодо боротьби з домашнім насильством Суд зробив висновок про порушення статті 14 Конвенції («*Володіна проти Росії*» (*Volodina v. Russia*), 2019, і ключова тема, присвячена домашньому насильству).

Варті уваги приклади

Відмінність у ставленні, яка становить дискримінацію:

- «*Стек та інші проти Сполученого Королівства*» (*Stec and Others v. the United Kingdom*) [ВП], 2006; «*Морару та Марін проти Румунії*» (*Moraru and Marin v. Romania*),

- 2022, і «Андрле проти Чеської Республіки» (*Andrle v. the Czech Republic*), 2011: відмінність у ставленні до чоловіків та жінок у питанні призначення пенсій;
- «Константін Маркін проти Росії» (*Konstantin Markin v. Russia*) [ВП], 2012: різниця у ставленні між чоловіками і жінками військовослужбовцями стосовно права на відпустку по догляду за дитиною;
 - «Хамтоху і Аксенчік проти Росії» (*Khamtokhu and Aksenchik v. Russia*) [ВП], 2017: звільнення правопорушників жіночої статі від довічного ув'язнення;
 - «Абдулазіз, Кабалез і Балкандалі проти Сполученого Королівства» (*Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom*), 1985: відмінність у ставленні стосовно возз'єднання сімей між чоловіками та жінками, які постійно проживають у приймаючій країні;
 - «Вілліс проти Сполученого Королівства» (*Willis v. the United Kingdom*), 2002; «Беелер проти Швейцарії» (*Beeler v. Switzerland*) [ВП], 2022: недоступність грошової допомоги вдовам для вдівців;
 - «Юнал Текелі проти Туреччини» (*Ünal Tekeli v. Turkey*), 2004: неможливість для заміжньої жінки використовувати в офіційних документах лише дівоче прізвище;
 - «Зарб Адамі проти Мальти» (*Zarb Adami v. Malta*), 2006: незначний відсоток жінок, яких запрошують узяти участь у складі суду присяжних, порівняно з чоловіками;
 - «Гарсія Матеос проти Іспанії» (*García Mateos v. Spain*), 2013: невиконання рішення, яке визнає гендерну дискримінацію щодо матері, яка працює (стосовно її права на скорочений робочий день, що дало б їй змогу доглядати за сином);
 - «Емель Бойраз проти Туреччини» (*Emel Boyraz v. Turkey*), 2014: звільнення жінки з посади співробітниці служби безпеки;
 - «Ді Трізіо проти Швейцарії» (*Di Trizio v. Switzerland*), 2016: використання методу розрахунку допомоги у зв'язку з інвалідністю, дискримінаційного щодо жінок;
 - «Карвалью Пінту де Соуза Мораїш проти Португалії» (*Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal*), 2017: зменшення суми компенсації, призначеної національним судом, на підставі статі та віку позивача;
 - «Александру Енаке проти Румунії» (*Alexandru Enache v. Romania*), 2017: відстрочка виконання вироку для матерів, але не для батьків малолітніх дітей;
 - «Юрчич проти Хорватії» (*Jurčić v. Croatia*), 2021: відмова надати допомогу, пов'язану з працевлаштуванням, вагітній жінці, яка була працевлаштована невдовзі після проходження процедури штучного запліднення *in vitro*;
 - «Йочева і Ганева проти Болгарії» (*Yocheva and Ganeva v. Bulgaria*), 2021: відмова в наданні матері-одиначці, неповнолітні діти якої не були визнані їхнім батьком, грошової допомоги, що призначається сім'ям, у яких діти виховувалися одним з подружжя у разі смерті іншого;
 - «Груба та інші проти Росії» (*Gruba and Others v. Russia*), 2021: різниця в ставленні між чоловіками та жінками, які є працівниками поліції, щодо права на відпустку по догляду за дитиною;
 - «Х проти Польщі» (*X v. Poland*), 2021: відмова в наданні матері опіки на підставі її стосунків з іншою жінкою та відсутності «чоловічої моделі поведінки» у вихованні дитини;
 - «Леон Мадрид проти Іспанії» (*León Madrid v. Spain*), 2021: у разі незгоди між батьками прізвище батька автоматично передує прізвищу матері;

- *«Тараєва та інші проти Росії» (Tarayeva and Others v. Russia)*, 2021: невжиття заходів для возз'єднання вдови з її дітьми, яких викрав дідусь по лінії батька, через регіональні гендерні стереотипи та поширення в регіоні звичаєвих патрилінійних практик;
- *«Дімічі проти Туреччини» (Dimici v. Turkey)*, 2022: відмова у наданні жінці дозволу отримати дохід від благодійного фонду на підставі юридичного документа османської епохи з XVI століття, згідно з яким дохід належав нащадкам засновника фонду чоловічої статі;
- *«Нуркан Байрактар проти Туреччини» (Nurcan Bayraktar v. Türkiye)*, 2023: відмова звільнити жінку від 300-денного періоду очікування, встановленого для розлучених жінок, які бажають знову вступити в шлюб, без проходження нею медичного обстеження для доведення відсутності вагітності.

Гендерна рівність відповідно до інших статей Конвенції

Незалежно від того, чи вважатиме Суд за доцільне розглянути справу згідно зі статтею 14, питання, пов'язані з гендерною рівністю, можуть виникати на основі цілої низки основних положень Конвенції.

Стаття 2:

- *«Халіме Килич проти Туреччини» (Halime Kılıç v. Turkey)*, 2016; *«Тершана проти Албанії» (Tërshana v. Albania)*, 2020; *«Курт проти Австрії» (Kurt v. Austria)* [ВП], 2021; *«Тхелідзе проти Грузії» (Tkheldze v. Georgia)*, 2021: справи про домашнє насильство.

Стаття 3:

- *«П. і С. проти Польщі» (P. and S. v. Poland)*, 2012: аборт;
- *«Н. проти Швеції» (N. v. Sweden)*, 2010: ризик жорстокого поводження у разі депортації;
- *«В.К. проти Словаччини» (V.C. v. Slovakia)*, 2011: примусова стерилізація;
- *«Е.Б. проти Румунії» (E.B. v. Romania)*, 2019; *«Б.В. проти Бельгії» (B.V. v. Belgium)*, 2017: зґвалтування та сексуальні домагання;
- *«Бутуруга проти Румунії» (Buturugă v. Romania)*, 2020: кібербулінг у контексті домашнього насильства.

Стаття 4:

- *«К.Н. і В. проти Франції» (C.N. and V. v. France)*, 2012; *«Ранцев проти Кіпру та Росії» (Rantsev v. Cyprus and Russia)*, 2010: примусова домашня праця та торгівля людьми з метою сексуальної експлуатації;
- *«С.М. проти Хорватії» (S.M. v. Croatia)* [ВП], 2020: примусова проституція.

Стаття 8:

- *«А, В і С проти Ірландії» (A, B and C v. Ireland)* [ВП], 2010; *«П. і С. проти Польщі» (P. and S. v. Poland)*, 2012: аборт;
- *«В.К. проти Словаччини» (V.C. v. Slovakia)*, 2011: примусова стерилізація;
- *«Дубська і Крейзова проти Чеської Республіки» (Dubská and Krejzová v. the Czech Republic)* [ВП], 2016: домашні пологи;
- *«Дж.Л. проти Італії» (J.L. v. Italy)*, 2021: сексуальний напад;
- *«К. проти Румунії» (C. v. Romania)*, 2022: сексуальні домагання на робочому місці.

Стаття 9:

- [«С.А.С. проти Франції» \(S.A.S. v. France\)](#) [ВП], 2014: релігійний одяг.

Стаття 10:

- [«Бутон проти Франції» \(Bouton v. France\)](#), 2022: притягнення до кримінальної відповідальності активістки феміністичного руху у зв'язку з сексуальним оголенням у церкві під час її «виступу» з метою протесту проти позиції католицької церкви щодо абортів.

Додаткові посилання

Інші ключові теми:

- [Домашнє насильство \(стаття 2\)](#)

Інше:

- [Відділ з питань гендерної рівності Ради Європи](#)
- [Європейський комітет з соціальних прав \(рівна оплата праці для жінок\)](#)
- [Посібник з європейського антидискримінаційного права](#), редакція 2018 року, публікація Суду і Агентства Європейського Союзу з основних прав (FRA)

КЛЮЧОВІ ПОСИЛАННЯ ІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Провідні справи:

- *«Абдулазіз, Кабалез і Балкандалі проти Сполученого Королівства» (Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom)*, 28 травня 1985 року, серія А № 94 (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8);
- *«Вілліс проти Сполученого Королівства» (Willis v. the United Kingdom)*, № 36042/97, ЄСПЛ 2002-IV (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, щодо грошової допомоги вдовам та грошової допомоги для овдовілих матерів);
- *«Юнал Текелі проти Туреччини» (Ünal Tekeli v. Turkey)*, № 29865/96, ЄСПЛ 2004-X (витяги) (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8);
- *«Стек та інші проти Сполученого Королівства» (Stec and Others v. the United Kingdom)* [ВП], №№ 65731/01 і 65900/01, ЄСПЛ 2006-VI (відсутність порушення статті 14 в поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції);
- *«Зарб Адамі проти Мальти» (Zarb Adami v. Malta)*, № 17209/02, ЄСПЛ 2006-VIII (порушення статті 14 у поєднанні з підпунктом «d» пункту 3 статті 4);
- *«Стойка проти Румунії» (Stoica v. Romania)*, № 42722/02, 04 березня 2008 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 3);
- *«Опуз проти Туреччини» (Opuz v. Turkey)*, № 33401/02, ЄСПЛ 2009 (порушення статті 14 у поєднанні зі статтями 2 і 3);
- *«Константін Маркін проти Росії» (Konstantin Markin v. Russia)* [ВП], № 30078/06, ЄСПЛ 2012 (витяги) (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8);
- *«Хамтоху і Аксенчік проти Росії» (Khamtokhu and Aksenchik v. Russia)* [ВП], №№ 60367/08 і 961/11, 24 січня 2017 року (відсутність порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 5);
- *«Карвалью Пінту де Соуза Мораїш проти Португалії» (Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal)*, № 17484/15, 25 липня 2017 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8);
- *«Юрчич проти Хорватії» (Jurčić v. Croatia)*, № 54711/15, 04 лютого 2021 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції).

Інші справи щодо статті 14:

- *«Шулер-Цгратген проти Швейцарії» (Schuler-Zgraggen v. Switzerland)*, 24 червня 1993 року, серія А № 263 (порушення статті 14 у поєднанні з пунктом 1 статті 6);
- *«Бургарц проти Швейцарії» (Burghartz v. Switzerland)*, 22 лютого 1994 року, серія А № 280-B (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8);
- *«Ранкі та Вайт проти Сполученого Королівства» (Runkee and White v. the United Kingdom)*, №№ 42949/98 і 53134/99, 10 травня 2007 року (відсутність порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції у зв'язку з відсутністю права на отримання пенсії вдівця; порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції стосовно відсутності права на виплати для вдівців);
- *«Андрле проти Чеської Республіки» (Andrle v. the Czech Republic)*, № 6268/08, 17 лютого 2011 року (відсутність порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції);

- *«Гарсія Матеос проти Іспанії» (García Mateos v. Spain)*, № 38285/09, 19 лютого 2013 року (порушення пункту 1 статті 6 у поєднанні зі статтею 14);
- *«Єремія проти Республіки Молдова» (Eremia v. the Republic of Moldova)*, № 3564/11, 28 травня 2013 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 3);
- *«Т.М. і К.М. проти Республіки Молдова» (T.M. and C.M. v. the Republic of Moldova)*, № 26608/11, 28 січня 2014 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 3);
- *«Емель Бойраз проти Туреччини» (Emel Boyraz v. Turkey)*, № 61960/08, 02 грудня 2014 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8);
- *«Ді Трізіо проти Швейцарії» (Di Trizio v. Switzerland)*, № 7186/09, 02 лютого 2016 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8);
- *«М.Г. проти Туреччини» (M.G. v. Turkey)*, № 646/10, 22 березня 2016 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 3);
- *«Халіме Килич проти Туреччини» (Halime Kiliç v. Turkey)*, № 63034/11, 28 червня 2016 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 2);
- *«Британське благодійне товариство гуркхів та інші проти Сполученого Королівства» (British Gurkha Welfare Society and Others v. the United Kingdom)*, № 44818/11, 15 вересня 2016 року (відсутність порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції);
- *«Талпіс проти Італії» (Talpis v. Italy)*, № 41237/14, 02 березня 2017 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтями 2 і 3);
- *«Александру Енаке проти Румунії» (Alexandru Enache v. Romania)*, № 16986/12, 03 жовтня 2017 року (відсутність порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8);
- *«Володіна проти Росії» (Volodina v. Russia)*, № 41261/17, 09 липня 2019 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 3);
- *«Дж.Д. та А. проти Сполученого Королівства» (J.D. and A. v. the United Kingdom)*, №№ 32949/17 і 34614/17, 24 жовтня 2019 року (відсутність порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, щодо першого заявника; порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції щодо другого заявника);
- *«Напотнік проти Румунії» (Napotnik v. Romania)*, № 33139/13, 20 жовтня 2020 року (відсутність порушення статті 1 Протоколу № 12);
- *«Йочева і Ганева проти Болгарії» (Yocheva and Ganeva v. Bulgaria)*, №№ 18592/15 та 43863/15, 11 травня 2021 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8);
- *«Груба та інші проти Росії» (Gruba and Others v. Russia)*, №№ 66180/09 і 3 інші, 06 липня 2021 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8);
- *«Х проти Польщі» (X v. Poland)*, № 20741/10, 16 вересня 2021 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8);
- *«Леон Мадрид проти Іспанії» (León Madrid v. Spain)*, № 30306/13, 26 жовтня 2021 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8);
- *«Тараєва та інші проти Росії» (Tarayeva and Others v. Russia)*, № 24757/18, 23 листопада 2021 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8);
- *«Дімічі проти Туреччини» (Dimici v. Turkey)*, № 70133/16, 5 липня 2022 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції);
- *«Беелер проти Швейцарії» (Beeler v. Switzerland) [ВП]*, № 78630/12, 11 жовтня 2022 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8);

- *«Морару та Марін проти Румунії» (Moraru and Marin v. Romania)*, №№ 53282/18 і 31428/20, 20 грудня 2022 року (порушення статті 1 Протоколу № 12);
- *«Нуркан Байрактар проти Туреччини» (Nurcan Bayraktar v. Türkiye)*, № 27094/20, 27 червня 2023 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 12);
- *«Б.Т. проти Росії» (B.T. v. Russia)*, № 15284/19, 19 березня 2024 року (порушення статті 14 у поєднанні зі статтею 8).